

La decoració es-cultòrica està localitzada en el timpà, el panell interior dels fust de columna, els quatre capitells i tres arquivoltes.

A la porta d'entrada es conserva la ferramenta, de clara tradició romànica. Forma un dibuix relativament simètric. Cada bastent de la porta està ornamentat per cinc jocs que segueixen les mateixes formes i mides, que consisteix en una cinta disposada horitzontalment, plana, que s'obre als extrems en forma de doble voluta, una recarbolada cap amunt i l'altra cap avall.

SANT PERE DE NAVATA. Portal i façana.

Pintures murals. A l'interior de l'església es conserven vestigis de pintura mural a la zona de l'absis. Malauradament, ens han arribat molt fragmentades i es difícil conèixer el seu significat. Es reparteixen per tot l'absis, fet que permet la seva divisió en tres registres horitzontals, fet normal als absis decorats.

Text i fotos: Jordi Merino i Serra

BILIOGRAFIA

AA.DD. *Catalunya romànica. Volum IX. L'Empordà II*, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1990.
MONTALBAN, C., *Excavació de la necròpolis de la carretera GIV-6307 de Sant Martí d'Empúries a la carretera GI-623*, Informe final inèdit, Janus, S.L., 2011.
www.mac.cat/cat/Seus/Empuries: Pàgina web del Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries. Consulta feta el 28.2.2011.

AARS

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 104

6 de març de 2011

ALT EMPORDÀ

EMPÚRIES I ELS SEUS ENTORNS (L'ESCALA). DARRERES DESCOBERTES ARQUEOLÒGIQUES.

Empúries ha estat un lloc de trobades de civilitzacions que han anat deixant la seva petjada en diferents indrets de la seva topografia, que ha arribat molt modificada als nostres dies. La topografia antiga ens mostra aquesta zona costanera, al sud del golf de Roses, com una àrea de terres baixes ocupada per maresmes i aiguamolls, inundats bona part de l'any. Només quedaven habitables els petits turons que s'elevaven per sobre els aiguamolls i en aquests indrets es van formar els nuclis del poblament d'Empúries.

Les riqueses d'Empúries es coneixen des del segle passat, però no és fins l'any 1908 quan es comença una exploració arqueològica sistemàtica, arran de la compra dels terrenys per part de la Junta de Museus de Barcelona. Aquests treballs d'investigació han continuat fins avui, només amb el parèntesi de la Guerra Civil.

En els darrers anys, s'han efectuat diverses intervencions a Empúries i el seu entorn immediat, que han permès descobrir noves dades de l'arribada de grecs i romans a les nostres comarques:

Jaciments diversos a Vilanera

El sector de Vilanera està situat al sud del terme municipal de l'Escala i a uns 4 quilòmetres al sud d'Empúries. Arran del projecte d'un camp de golf

i d'una urbanització, durant els anys 1999 i 2000 s'hi varen portar a terme diferents campanyes d'excavació, que varen permetre documentar diversos jaciments, de cronologia compresa entre el bronze final i l'època medieval. Un dels jaciments més importants va ser la necròpolis del Bronze final i primera edat del ferro (segles VIII-VII). És una important necròpolis d'incineració, amb enterraments fets en una fossa excavada en el subsòl, on hi ha l'urna amb les cendres i les vasos d'ofrenes, que en alguns casos superaven els 20 exemplars. La majoria de peces eren de producció local, però hi destaquen diversos materials de procedència fenícia, que permeten documentar les relacions comercials que ja en aquell moment unien tota la Mediterrània. Atès que el projecte de construcció del camp de golf va quedar aturat, les excavacions també es varen interrompre i bona part del jaciment està encara pendent d'excavació.

Necròpolis del Centre d'acollida de visitants

Els treballs arqueològics duts a terme al solar de la zona del centre de recepció de visitants del MAC Empúries, que han afectat una extensió de 2.460 metres quadrats i s'ha arribat als quatre metres de profunditat, han permès descobrir una necròpolis d'època romana alt imperial (segona mei-

EMPÚRIES. Ciutat romana d'Empúries. Criptopòrtic del fòrum.

gradació. A la part superior, hi ha un campanar de cadireta d'un sol arc, que ha estat reconstruït al segle XX.

La nau de l'església és força llarga. Té el perfil lleugerament apuntat. Antigament havia tingut tres arcs torals, dels que se'n conserven les empremtes deixades a la volta i als laterals. L'absis té volta ametllada i s'obre per un doble plec apuntat en gradació.

En el costat nord de la nau hi ha tres arcades de mig punt, actualment tapades, de les quals dues són visibles tant a l'interior com a l'exterior de l'edifici. Per les seves característiques i situació, es poden identificar com uns arcs formers. Aquest fet sembla indicar l'inici de la construcció d'una segona nau al costat nord, que finalment no es va portar a terme.

Un dels elements més destacats de l'edifici és la porta de la façana de ponent. D'entrada, destaca perquè concentra tots els elements esculpits de l'edifici.

La porta està formada de guardapols i quatre arquivoltes en gradació, sobre quatre impostes i un parell de columnes a cada banda, llinda i timpà.

SANT PERE DE NAVATA. Absis.

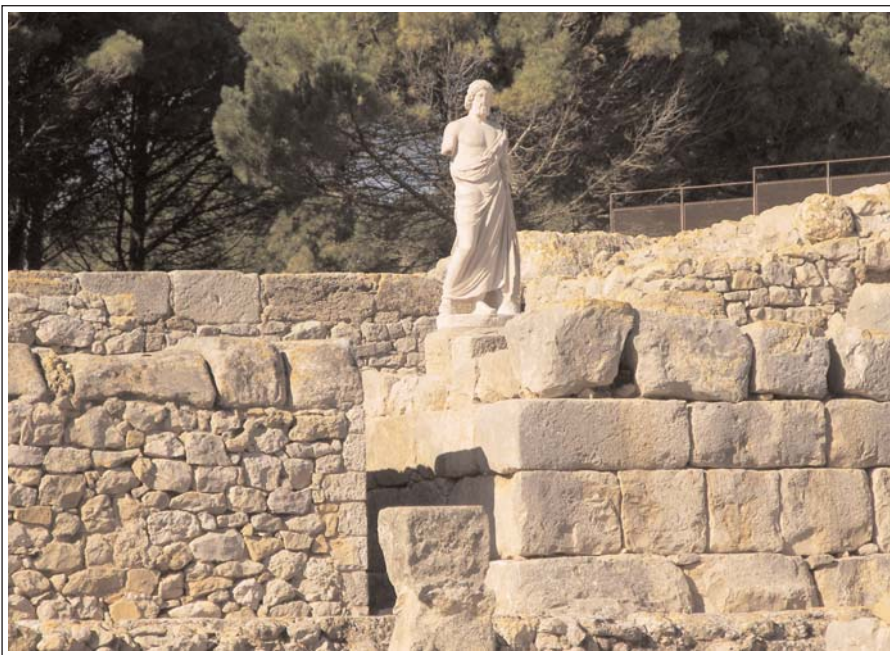

el pas de la llacuna Estígia, que portava del món dels vius al dels morts. L'estudi de les tombes i dels aixovars descoberts permetrà millorar el coneixement dels rituals funeraris de l'època, però també de les patologies que patien i de les possibles afinitats genètiques del grup.

Per sota de la necròpolis romana, i seguint la seqüència estratigràfica, s'han trobat diverses estructures relacionades amb instal·lacions industrials, que daten d'època romano-republicana (segles II-I aC) i que perduren fins al segle I dC. Entre aquestes estructures destaca un dipòsit d'aigua, revestit amb morter hidràulic i dotat d'escales per baixar al seu interior, amb un àmbit de treball relacionat amb ell, que formarien part d'una instal·lació industrial de funció encara indeterminada. També s'ha documentat un forn ceràmic i diversos retalls de la roca que contenien abocadors industrials.

En la següent capa estratigràfica de les excavacions, per sota de les estructures industrials, es va trobar una necròpolis d'època grega (segles V-III aC), amb 30 d'inhumacions, situada sobre roca natural.

Com a la necròpolis romana, els enterraments presenten també uns rics aixovars funeraris, formats per ceràmiques àtiques, ceràmiques comunes i vasos de pasta de vidre de producció oriental. Aquests materials formaran

EMPÚRIES. Temple d'Esculapi (Asklepeion) amb una còpia de l'estàtua del déu.

part, a partir d'ara, de les col·leccions arqueològiques de la seu a Empúries del MAC. La resta dels materials arqueològics recuperats, així com les inhumacions documentades es conservaran a l'edifici dels nous magatzems arqueològics d'Empúries, inaugurat el 2009.

Necròpolis de la carretera de Sant Martí d'Empúries

El darrer any 2010 s'ha portat a terme l'estudi d'impacte sobre el patrimoni arqueològic del projecte de modificació del traçat de la carretera que porta a Sant Martí d'Empúries des de la carretera GI-623, d'Orriols a l'Escala. L'estudi, realitzat per l'empresa Janus, S.L. per encàrrec del Servei de Xarxa Viària de la Diputació de Girona, ha permès la localització de nous enterraments en el sector anomenat necròpolis de ponent d'Empúries.

Amb les estructures que varen anar apareixent es va poder veure que ens trobem davant d'un cementiri d'època romana tardana, amb enterraments que ens remeten als segles IV i V.

La tipologia és diversa, i es poden veure *cupas*, tombes construïdes d'obra, amb una base massissa i un cos de secció semicilíndrica que forma la part central de l'estructura; tombes construïdes més senzilles, que conser-

EMPÚRIES. El Forum, amb el Canigó nevat al fons.

ven sols la part superior de l'enterrament feta amb pedres i abundant morter; enterraments en àmfora i, finalment, fosses simples que poden estar marcades al cap i als peus per pedres de mides mitjanes o, fins i tot, per una mena d'esteles dretes assenyalant el lloc de l'enterrament

Stoa de la ciutat grega i *forum* de la ciutat romana

Aquest dos indrets, centre del comerç, administració i política de les dues ciutats en diferents moments de la seva història, han estat centre d'importantes intervencions arqueològiques, que han permès interpretar novament les principals dades històriques de l'evolució de la ciutat. La museïtzació del Forum de la ciutat romana ha suposat una de les intervencions més grans i espectaculars efectuades en el conjunt emporità, així com un exemple de les actuals tendències en la recuperació del patrimoni històric i arqueològic, per tal de fer-lo més proper i interpretable als visitants del jaciment.

SANT PERE DE NAVATA (NAVATA)

L'església de Sant Pere és l'antiga església parroquial de Navata i està situada al veïnat de Can Miró, a un quilòmetre al sud-est del nucli urbà del poble.

Notícies històriques: Els primers documents on surt mencionada són de l'any 1019, quan el bisbe Pere de Carcassona donà la parròquia de Sancti Petri de Navata amb totes les seves pertinences a la canònica de la seu de Girona. Les mencions durant el segle XI són diverses. Ja a finals del segle XII, l'any 1190, l' rei Alfons II el Cast dona en feu la vila de Peralada a Bernat de Navata i la seva muller, Ermessenda. Al segle següent, anys 1226 i 1227, Arnau de Navata, anomenat senyor de Peralada, figura com a feudatari del senyor de Rocabertí. Una dada important és el casament d'Ermessenda de Navata amb Dalmau de Rocabertí. El seu fill, el vescomte Dalmau, heretà el castell i la senyoria de Navata, que passà a la família dels vescomtes empordanesos.

Al segle XVII, el rector de l'església demana permís al bisbe per construir un nou edifici, al mig del nucli urbà de Navata, ja ben consolidat. L'any 1646 ja s'havia construït la capçalera, tot i que les obres continuaren durant molts anys. Fins a l'any 1758 no s'acabà la façana principal del nou temple.

Descripció: L'església és un edifici d'una sola nau, amb l'absis semicircular a llevant. A la façana de ponent hi ha la portalada, amb cinc arquivoltes de mig punt en gradació, llinda, timpà i quatre columnes. La porta conserva la ferramenta original, amb el forrellat en forma de serpent. Al centre de la façana hi ha una finestra de doble esqueixada i dos arcs de mig punt en

tat del segle II dC) amb 60 enterraments, situada sobre diverses estructures, com ara forns o dipòsits d'aigua, per sota de les quals s'ha trobat una necròpolis d'època grega (segles V-III aC) amb 30 inhumacions. La descoberta de les necròpolis és de gran interès arqueològic, ja que les tombes s'han trobat en el seu estat original, amb els cossos i l'aixovar funeràri. Així, per primer cop a Empúries es disposarà de dades antropològiques d'un ampli número d'individus de l'antiga ciutat grega d'*Emporion* i de la ciutat romana d'*Emporiae*.

Els 60 enterraments trobats a la necròpoli romana presenten aixovars funeraris de gran interès, principalment objectes de ceràmica i vidre, així com peces de metall. Destaca, també, la presència d'objectes d'abillament personal, com ara anells, arracades o fíbules. Entre les tombes destaca el ric aixovar d'una dona inhumada el tercer quart del segle II dC, format per una arracada d'or, un collar amb denes d'or i de pasta de vidre blau, un anell de pedra, un feix d'agulles de cap d'os, una moneda i una capsa de fusta decorada amb aplics de bronze a l'interior de la qual ha aparegut una ampolla de vidre que probablement contenia perfum.

En la majoria dels enterraments, com el descrit, s'ha trobat una moneda que, segons la tradició romana, permetia al difunt pagar al barquer Caront

CIUTAT ROMANA D'EMPÚRIES. Reconstrucció del porticat a partir dels elements recuperats durant l'excavació.